

חג השחרות.

(ליובליו של ש. טשרניחובסקי).

בא אני אל החג הזה כאורח לא-קרא, שהרי בנוהג שבעולם אין משתתפים בחגיגת יובל של משורר אלא משוררים ומבקרים מומחים, ואני הלא איני לא הא ולא הא, אלא סופר סתם.

אבל יש שהמשורר, שחוגגים את חג יובלו, מהודק ומחובר כל כך אל התקופה שהוא חי בה ויוצר בה, עד שכל השתלשלותו מראשית היותו הפיוטית ועד התפתחותו הגמורה היא גם השתלשלות היותם והתפתחותם של בני דורו, והיא מסמנת את ששונם וצערם, את מהלך תקותיהם ויסוריהם, מלחמותיהם ונצחונותיהם של בני גילו, של בני זמנו, שבאו עמו יחד לאויר העולם בעת ובשעה אחת, ויובלו אינו פרק מסוים ביצירתו שלו בלבדו, אלא שהוא גם חוליה מיוחדת בתולדות קוראיו ובמדה ידועה הוא גם יובלם של הקוראים. ואם לא יכירני מקומי בין המבקרים והמשוררים, החוגגים כיום את חגו של טשרניחובסקי, הלא רשאי אני להשתתף בחגם של קוראיו, כי גם להם יובל כיום, הם – ואני בתוכם – חוגגים עכשיו את חג יובלם הם...

ובאמת, כשיבוא ההסטוריון הספרותי לרשום את מפעלי דור דור ומשוררי ויגיע למשוררו הצעיר של „אפילו“ בספרותנו הצעירה, לא ידע מי קדם למי: אם הדור קדם לטשרניחובסקי או טשרניחובסקי קדם לדורו?
וסוף סוף הלא יחליט, כי כרוכים ירדו שניהם לעולמנו, שחדש נעוריו אחרי בלותו, – כי אין ביניהם מוקדם ומאוחר, כי שניהם השלימו זה את זה, כי שניהם מלאו זה אחרי זה, כי שניהם השפיעו זה על זה, כי שניהם נולדו ביחד, כי שניהם גדלו ביחד ושניהם התבגרו ביחד ושניהם גם זכו והגיעו לתג יובלם כאחד...

הדור החדש, הצעיר, והמשורר החדש, הצעיר – דור השחרות ומשורר השחרות, דור של נעורים ומשוררם של נעורים...

אל תחַת, אם השַמֵּשׁ בך,

ולא יִצְצֶרְךָ קִבְח־עַד!

וְלֵךְ וְלֵךְ בְּשֵׁם אֲדֹנָי.

עד תמצא מקום שם במלא

כל כחות נעוריו לבן יך.

והמבקר בבואו להעריך את ערך משורר „העשתרת והבל” מצד עצמו, מנקודת מבט האמנות, כפי שהמשורר מתגלה בעומק תכנה של שירתו, ביפי צורתה, במקוריותה ובבהירות ואינדיבידואליותה, — עוד לא יצא ידי־חובתו כל עוד שלא ברר כהוגן אותו התוכן ואת עמקו של אותו התוכן, שהקורא הצעיר החדש חזה מלבו ביצירותיו הפיוטיות של משוררו, אשר נברא להיות לו לפה ולמליץ לרגשותיו הסוערים בנבכי נשמתו...

כי אמנם יש משוררים כאלה, שוכו למתנה גנוזה ולברכה מיוחדת, אשר יצירי רוחם, נוסף על חשיבותם כשהיא לעצמה, משמשים לדורם גם כעין סמבולים, כעין כלי־קבול להערות אל תוכם את שאיפותיו וחלומותיו, אשר הדור הרה אותם ואשר הגה אותם בלבו... ולא רק לדורם בלבד, אלא לפעמים גם לדורות רבים אחריהם...

המבקר האמתי — כותב סופר אחד — מחויב להביא בחשבון את ערכו של „פרומתוס הנאסר”, לא רק כפי שיצר אותו וכפי שרצה ליצור אותו אסכילוס, אלא גם כפי שהשתקף בהכרת „הקהל הרואה” בשעתו וגם כעבור אלפי שנים. המבקר האמתי מחויב להביא בחשבון את ערכו של „דון־קישוט”, לא רק כפי שצייר אותו וכפי שרצה לצייר אותו סרוונטס, אלא גם כפי שהוסיף עליו „הקהל הקורא” בכל דור ודור לפי טעמו ולפי דרישת רוחו...

בין משוררינו, שהתחילו בכהונתם בתקופת הצעירים, לפני חצי יובל שנים, אין עוד כטשרניחובסקי אשר בני גילו וזמנו הוסיפו והרחיבו את תוכן יצירותיו מפנימיותם הם, ממהלך רוחם, מהרהורי לבם, מהאנטוזיאסמוס שלהם, מן הפתוס שלהם, עד שמלבד ערכם הפיוטי של „מנגינותיו וחזיונותיו” הראשונים עוד גדלה חשיבותם בתור סיסמות, בתור שירי־מרש למחנה גדול השואף ועולה אל ארץ־מאוייו...

ולעתים לא רחוקות היו שיריו של טשרניחובסקי מצלצלים באזנינו אנו, הצעירים, רק כהד רחוק־רחוק של סערות־לבנו ההומה. ובשעת יובלו של טשרניחובסקי, האם לא נזכיר את היובל של „הסערות ההן, של הלבבות ההומים” ההם? ...!

* *

איך קרה כדבר הזה? מאין באו לנו מחדש כחות הנעורים? מאין נבקעו כל אותם רגשות השחרות והעדנה? מי הוליד כל אותם המחנות של הצעירים באמת, אשר אין קץ לצמאונם, לשאיפותיהם, לבטחונם ולעוז לבם, אחרי אשר כבר —

זקן העם — אלהיו זקנו צמו!

אבל מי תכן את דרך הרוח? ! ופתאם והנה —

רְנָאוֹת נִצְמָתִים בְּיַד חֲדָלֵי-אוֹנִים,
 קָמוּ? תִּתְחַיֶּה מִמִּסְגַּר מַאֲת דוֹרוֹת.
 אוֹרֶיָה לֵי! אוֹרֶיָה! בִּי קוֹרֵא כֹּל גֵּרָם,
 חַיִּים, הוּי חַיִּים! כֹּל עֲצָם, כֹּל עוֹרֵק.
 אוֹרֶיָה וְחַיִּים!...

וכל זה הלא אינו מליצה של שיר, חזיון של חולם בהקיץ, כי אם פנשים שהיו בלי כחל ובלי פרכוס. כי מי מאתנו לא יזכור אותם ימי התסיסה של התחיה, ימי התעוררות הצעירים, אשר מאויים כבירים מלאו את נפשם ודם סולד סער בקרב לבם?

ולפני המחנה עבר ברדיטשבסקי, שגם הוא חש בקרבו מעין התחדשות של נעורים, מעין זרם חדש של, צעירות מתחיל מקלח בקרבו, והוא קורא בקול:

– הבו לי חיים! הבו לי את ההוד שבחיים, הבו לי את היופי שבחיים!
 הבו לי שירת החיים!

ואנו, הצעירים, הרגשנו פתאם, כי אמנם זוהי הקריאה הנכונה, הממלאה את כל חדרי לבנו, את כל טפה שבדמנו ואת כל קורטוב שבמוחנו. הרגשנו כי אמנם זוהי שאיפתנו היחידה, שאיפתנו העיקרית. כי זהו כל צמאוננו, אשר לא יתן מרגוע לנו.

היתה לנו אמונה, היתה לנו תורה, ואחרי-כן באה ההשכלה, באה הכפירה, בא המדע, באה ההתבוללות, באה הלאומיות, באו כל יתר מיני האושר, שהשפיעה עלינו המאה הי"ט, מאת האמנסיפציה, אבל הלא כל זה לא הספיק לרוחנו, כל זה היה ענין לגדולים, לבוגרים, לזקנים, לישישים, אבל אנו, הצעירים, צריכים לחיים, צריכים לזוהר-שמש, צריכים לקומץ של אהבה, צריכים לילדות, לשחרות, לגיל-עלומים, לעליצות נפש!... ואנו יושבים בכזות תחומנו ושקועים עד הצואר ברפש, בווהמת, ושמינו מכוסים גוילים עתיקים שבלו מיושן!...

הספרים החדשים, שבאו לרשת את מקומם של הגוילים המטושטשים? האם הם יכלו להשקיט את הנשמה הצעירה, הדורשת את תפקידה? כן, כן! מי לא שר על החיים ועל הטבע ועל האהבה מימות לטרס ועד י. ל. גורדון ועד מאנה? אבל הלב הצעיר לא יכול למצוא בשירים ההם אלא געגועים לחיים ולטבע ולאהבה; רק אידיאל, רק שאיפה רחוקה, שאין להשיגה, ולא את עצם החיים ולא את עצם הטבע ולא את עצם האהבה, שבלעדיהם אין שחרות, אין גוער ואין גיל-עלומים. ואפילו ביאליק, הראש למשוררינו הצעירים, הלא הודה בפה מלא:

...בשַׁעַת רַחֲמִים, בֵּין הַשְּׂמָאוֹת

שְׁחֵי וְאַגַּל לְךָ סוֹד יְפוּרֵי:

אומרים: נעזרים יש בעולם -

היכן נעזרי?

ועוד רז אחר לך אנלה:

נפשי נשרפה בנהבה:

אומרים: אנהבה יש בעולם -

כה זאת אנהבה?...

כך הודה בנקיון-לבו ביאליק בעצמו, ויתר חבריו הקטנים ממנו בכשרון וברוח יצירה מה יענו אבתריה! ... אם בשיריהם על האהבה, על התאוה, על היופי לא היו מכוונים כלפי השכינה וכלפי כנסת ישראל וכלפי, ציון עיר הקודש, הלא בכל אופן לא נרגיש ביצירותיה הרטט הממשי, החמרי, הארצי הגמור. את עולם הנעורים המוחשי היו רק משיגים, רק משתדלים להשיג על-פי השכל ועל-פי הסברה, כמו שהיה אדם הכהן שר... על היין, למשל. בודאי שזה היה לו מעין יין עילאה, מעין יין המשומר, שהיה הסופר הישיש והמדקדק המובהק, בעל הזקן המגודל ובעל הירמולקה הרבנית, משעשע בו את נפשו במעוף חזיונו בין כרכי הראב"ע והרלב"ג ור' יונה אבן ג'נאח...

היו מזמרים על דבר, יפעת שחקי אל" ועל דבר, האהבה בת השמים וכדומה, ואפשר שנשמות בלות מזוקן היו באות לידי התפעלות לרגלי אותם החרוזים הנאצלים והנעלים; אבל נפש הנוער של הדור המתחדש, של דור הצעירים היתה, מגושמה ביותר ובחלה ברגשות הרוחניים והמפשטים. היא חלמה על דבר עולם עברי חדש, אשר -

יהיה, יאהב, יפעל יעש,

דור בארץ! אמן חיי,

לא בעתיד - בשמים,

חיי רוח לו אין די...

ואנו בקסנו בכל מלא עינינו, ומבוקסנו לא מצאנו. בכל מקום - אוקנה, שנשרו שניה, או שחרות נואשת, מתעטפת בצמאון ובמאייים, שלא מצ להם לא שבר ולא בטוי.

ונפשי כי גרסה לחפש והיים -

פי מלא אלה, אחרוק שנים,

מתני אשגם בפעם בפעם, -

וכמשתולל אשוף ככלי בזעם...

ואתם הלא ידעתם, הלא לא שכחתם את היאוש הנורא אשר תקף את, נחמן בן הרב" של פיארברג, והלא גם הוא היה בן דורנו, בן גילם של הצעירים.

ואתם הלא תזכרו את ההתמרמרות והאנקות, אשר מלאו בהן ברדיטשב-סקי וחבריו את חלל עולמו; הלא רק בשם ספה אחת, קורטוב אחד דק של חיים, של חיים גופניים, של חיי אדם ממשים חרדו על היהדות את כל תזרדה הזאת! ...

ותאם - כאלו בנן, אשר שדדו והשימו החורף, נשמע לפתע שיר הזמיר...
האם הזמיר הביא את האביב אל הגן, או האביב הכשיר את הגן וקרא לאביב? ...

בקרב מתנונו, מחנה הצעירים, נמלה מנגינה חדשה, רעננה, משכרת...

על החיים החדשים,

על החיים הבעורים,

חפת-חבלת פרהיב ציון,

תתפזרנה קרני-אורים.

כעין בשורה צללת שירה זו באזונינו, משורר צעיר מלא אש-עלומים
בצחלת-גיל מכריו:

סביבי חיים, סביבי אורה,

שירת-אשר, שירת-פלא,

זמרת שגאן זענן וגים,

שירת נמלס מבזר פלא.

ולכאורה הלא אין כל חדש בחרוזים הללו. בעתונים, בשבועונים ובירחונים העבריים. אפשר היה למצוא דוגמתם למרבית, וכי יפלא: הלא זה שר עלם רך, שעוד לא מצא את לשונו ואת סגנונו המקורי? ובכל זאת, - ובכל זאת, - מח נאמן ונכון הוא החוש של השחרות! - הצעירים הרגישו תיכף, כי משוררם נולד, כי זמירם בא ביעף - האלהים יודע, מאין בא אל גננו השומם עדין! ... המשורר הצעיר הזה ישיר על דבר החיים, על דבר היופי, על דבר האהבה ועל כל החומר הפיזטי, אשר אמנם שרו עליהם משוררינו לפניו, אבל רק עתה הרגשנו אנו, הצעירים, בראשונה, כי לפנינו, הפעם עצם מעצמנו ובשר מבשרנו. שירתו היתה חמרית, ארצית, ממשית ולא תזיון ולא משל. הסבע, אשר עליו יזמר, אינו ענין ממשט, שגיה מלבו איזה חלם אמלל בכסלון ובכסלון, כי אם שדה ממש ויער ממש, שהוא רואה אותם בעיניו, הים הוא אותו התהום העמוק, אשר שם אניות יהלכין ו. לוייתן זה יצרת לשחק בר, והאזר הוא אותו האור העוסע ומחמם ומרהיב את הלב ולא רק איזה סימבול נאצל, - והנה, והעמק, והמרת, והשמחת, והצער, - כל אלה הם דברים שהלב הצעיר אינו רק חסד אותם והזנה כם מפי השמועה, כי אם נושא אותם בקרבו וחי בהם ומלא אותם ושוקע בהם, כאשר ישקע הדג בגלי מימיו... הוא איננו שואף אל החיים,

הוא איננו מבקש עוד את החיים, אשר אנחנו הצעירים בתחום מושבנו בקשנו
 אותם ולא מצאנום, כי אם הוא חלק מן החיים, חלק מן הטבע, חלק מן היפעה,
 חלק מן המעין הנובע, ואח לכל ציץ ולכל צמח :

וְבִרְטֻט הַחַיִּים הַמִּפְּנִים עַל סְבִיבֵי,

הַרְגֵּשׁתִּי וְאֶבֶן נְאוֹתֵם,

וּבְסִפְרָם לְהִמָּם

בְּטַפּוֹט תִּינוּקוֹת,

הַנְּרֵתִי בְּשִׂיחוֹת, שֶׁבְּעֵנֶה הֵן בּוֹקְעוֹם

וְעוֹלוֹת

הַנְּרֵתִי קוֹל אַחִי, אַחִי הַקְּטָנִים,

שְׂאוֹתֵם עֲנֹבְתִי זֶה רְבוֹת בְּשׁוֹנִים,

בְּהַפְרִיד אֱלֹהִים בְּאֶרֶץ אִימָנוֹם,

וְנִשְׂאָרוֹ דְּוֹיִם וְנִצְנִים

עַד בְּלִי הַכִּיר אַח אַתְּ אַח...!

הרגשה דקה זו, ברטט החיים המפכים היא שעשה היקף את טשרני
 חובסקי העלם לרעם ולחביבם של הצעירים. הם חשו במרחק, כי צעיר הוא
 כמוהם, וכי ששונם ששוננו הוא ויגונם יגוננו הוא, ויהי להם מאז לפה להביע
 את כל רחשיהם ואת כל תקוותיהם...

והוא שר לנו על-דבר תחית הלב, על-דבר אידיאלים ככירים, על-דבר
 אידיאלי השחרות, על-דבר אלהי הנוער, על תוד הפרחים, על המדה התיים
 ועל-דבר פלאי האהבה. וכל זה הוא פשוט כל-כך, ארצי כל-כך, חולין כל-כך
 עד כדי למוש בידים.

וְכִי תִשְׁאַלְוּ לִי לְאֱלֹהִים אֲלֵהִי :

אֵיפֹה הוּא וְנִצְבְּדָנוּ בְּרִנְנָהוּ?

— פֹּה בְּאֶרֶץ גַּם הוּא וְהַשָּׁמַיִם לֹא לוֹ. —

וְהָאֶרֶץ לְאָדָם נְתָנָה.

אֵילָן נָאֶה, נִיר נָאֶה — דְּמוֹת צִלְמוֹ גַּם בָּם,

וְעַל כָּל הַר גְּבוֹה יִתְעַלֵּם ;

קָקוֹם בּוֹ רָגַשׁ הַחַיִּים, בְּשָׂר וְדָם

בְּצוֹמֵת וּבְדוֹמָם יִתְגַּלֵּם ;

וּמִשְׁפָּהוּ — כֹּל יֵשׁ : הָאֵילָה וְהַצֵּב,

וְהִשִּׁיחַ, וְעַב הַרְחַרְעָמִים :
 כִּי לֹא אֶל רוּחֹת הָאֵל, — אֶלֶף הַלֵּבָב, —
 זֶה שְׁמוֹ וְזֶה זְכָרוֹ לְעוֹלָמִים...
 וּבִשְׁעָה שֶׁהַמְשׁוֹרֵר מַגְלֶה לָנוּ אֶת סוּדוֹת אַהֲבָתוֹ, —
 בְּאֵיבִיב יְמִינוֹ, בְּחֹדֶשׁ הָאֵיבִיב,
 בְּשֹׁדְרָה הַהִיא הַנְּשֻׁפָּחָה
 וּבְרַנְצֵי לַיִל קָסֵם וְהַמּוֹן תְּצַלְיֹמוֹת,
 חֲבֻקְתִּי, נְשַׁקְתִּי אוֹתְךָה,
 וְהַתְּהִיָּה, וְהַשֶּׁר הַדְּמָמָה סְבִיבָנוּ,
 בְּחֻבְקִי וּבְנִשְׁקִי אוֹתְךָה,
 עַד כִּי הָאֲזִנְתִּי אֶת לְבָבְךָ בְּרֻטֵט,
 הַהוֹגָה וְדוֹפֵק בְּךָ כֶּכֶה —

בשעה שהוא מגלה את הלוט מעל פני סוד אהבתו, אנו מכירים תיכף, כי אף היא, אהבת המשורר, כמו אלהיו גופא, אינה „בת השמים“, כי אם בת הארץ. אצל טשרניחובסקי מצא הקורא הצעיר בראשונה את האהבה כמות שהיא, את האהבה, שהיא כלה דם-עלומים מפעפע, ואת האהובה, שהיא כלה בת אדם וחווה, ואת החבוק, שהוא שליבת זרועות מוסקוליות, ואת הנשיקה, שהיא צמידת שפתים סולדות, ולא מליצה נשגבה, ולא בדוּתה מתוקה של לב מתעלף בהרהורי אהבה...

האהבה למשורר הצעיר, כמו ליתר הצעירים, הוא „מעשים בכל יום“ ובשביל כן גם קדושתה פגה לו ממנה ולבו גס בה במקצת, מה שאין כן למשוררים שקדמוהו, שלהם היתה האהבה רק ענין של שאיפה, של אידיאל בלתי-נתפס ובלתי-מושג, — כאותה הלבנה, שאנו רוקדים כנגדה ואין אנו יכולים לנגוע בה ועל-כן אנו מקדישים אותה. ומה גדול היה הקצף של מיכה יוסף לבנון, למשל, אלו היה קורא את שירי האהבה הסריוזיים של טשרניחובסקי, שרוח ליצנות חודר את כל סריוזיותם, מעין השירים „מרים“, „דירה חדשה“ „הן שבתֵי רֵית אֲבוֹתֵי“ או „את מי אוהב?“ — וְיִלְפָּרֹפְנִצִּיה כּוּז :

אֶת מִי אֲהַב? — „בַּת הָאוֹפֶה“ i

לֹא, כִּי אֶחְמֹד הַמְצַדְנִים.

וְאִם לְלִבִּי אֶתָּה צוֹפֶה, —

מה לִי לַעֲגֵי הַשְּׂאֲנִים?!

וּמִמָּקִים בָּם אֶהְבֵּתִי,
וּמְרִצֵי זֹאת לֹא אֶעֱרִים,
וּבְשִׁבִיר מַעֲדָנִים שִׁבְתִּי
אֶל הַנְּעִרָה בְּתֵלְתֵימִי.

האין זו קלות-ראש? האין זה מעשה-נערות? האין זה קצת הוללות?
האין זה חלול האהבה ולהבה הקדוש?
אולם אנו, הצעירים, הלא אל קלות-ראש זו התפללנו. כבר קצה נפשנו
במעשה זקנות ושאפנו אל מעשה נערות. חפצנו לטעום טעם הוללות, הפקרות.
חלול קדשים. צעירים היינו וחפצנו להשתובב, לשחק, להשתעשע בחיים, והחיים
בעיקרם הלא אינם סריוזיים כלל, אינם "כבד-ראש", אינם מכירים בקודש. על
כל תקופות הזמן מבכרים הצעירים את האביב, ומה יביא לנו האביב מלבד
פרחים צצים ונובלים, מלבד זמירים מזמרים ונדמים, מלבד זהרים נוצצים
וכבים?... ומה יש בכאן מלבד צחוק מרנין לב, מלבד שעשוע מושך את הנפש
ומשכר את החושים?...

לֹא עַד בְּנִיכָב הַזֹּסֵל בְּנִשְׁפִים
עַל שְׁמֵי חֵינֵךְ שְׁמֵי חֵלְךָ, הָוּ.
אִם בָּא בְּעֵז וְרִתּוּקֹת הַכְּשָׁפִים.
וְאִם תַּחַת עֵלּוֹ לְנֶצַח בְּרַעַת —
נָא אֶל תִּקְלָלֵנִי אֲוּ,
נָא אֶל תִּקְלָלֵנִי אֵת!

וַיּוֹם בּוֹ מִזְכְּרֵי אֶהְבֵּת נְעוּרֶיךָ,
וְשִׁיקוֹתֵי וְהִגִּי מְלֵאֵי-אֵשׁ.
אוּ קְרוֹת מְלֵי וְנִהַר דְּמַעוֹתֶיךָ
הַצָּרֵב נִסְרְדָנוּ לְעַד, —
נָא אֶל תִּקְלָלֵנִי אֲוּ,
נָא אֶל תִּקְלָלֵנִי אֵת!...

דאם בנוסף כזה אפשר לדבר על אדות אהבה לאשה, על אדות „נשיקות
והגיג אש" ביום, ועל אדות הטרגדיה הבאה אחריהם, על אדות „מלים קרות
ודמעות פרידה" תיכף בערב? האין זה רק „פלירט", רק לקנות של רגע?
אולם אנחנו גם את הפלירט הזה, האמתי, הבא משפעת החיים, משכרון הדמים,

הוקרנו מן, האהבה הקדושה, השוכנת בין עבים ושרשים אין לה באדמה. צעירים היינו, וכצעירים חפצנו להיות ולחיות, כשובבים, כשכורי הרגש, – ולשכרון רגשותינו מצאנו ראשונה את המבטא הנכון אצל טשרניחובסקי. ויום חג היה לנו אותו היום, שבו הגיע לידנו הגליון הצהבהב של, הדור' ובו נדפס שיר, ההפקרות של המשורר הצעיר על דבר, הנאווה מדילסברג; הלא תזכורו:

מה גדל הגיל פה! המלצר, לז'ג יין!

לחייך, הנאווה, הרבה בשנים!

מה שפרו עליך קשורי השנים,

מה יאה לך לזבן השלמה!

עוד כוס לי מהרו, המלצר! העלמה!

שתי גם את ואל נא תכלמי.

הביטי בי, יסה: זה חזי בגל,

וזהב שפמי משי ילפת אל על.

שתי ונצאה במחולות.

וימה תתחמקי ממני, הנאווה

עוד נצא במחולות, אך מצט קט תחילי.

לכל זמן... שמיני על לבך ושקי לי...

תדקני ושקי לי בכח ובחם

ושקי! כי מי יזע, מה ילד יום,

ואם נשוב נתראה, יונתי...

תחרוים הללו, המצויים כל כך ורגילים על שפתי הסטודנטים הצעירים הגרמנים, מלאי חדות החיים, היו כל כך חדשים לנו, היו כל כך מפליאים אותנו בערינו אשר בתחום האפל השקוי תמיד באבלות, עד כי נדמו לנו ל"שיר-השירים" החדש, אשר לבנו חרד ושכר מצלצל המלים בלבדו...

הנאווה מדילסברג' כמעט שהתחילה בשבילנו תקיפה חדשה בחיי-שחרותנו. הרגשנו על-פי עוון השיר, כי אין זה דמיון הבאי, אלא שיש כאן באמת עברי חדש, שכבר מעל צוארו את עול הגלות, את עול הגזירות, וסובא מלא לוגמיו את החיים המרתיתים, את החיים המלאים והמשכרים...

את הריפוטציה של טשרניחובסקי יצר הקורא הצעיר, אשר ביום שהתפרסמו ריו הראשונים, לפני עשרים וחמש שנים, ענד לראשו תיכף את עטרת

המשוררים, בשעה שהבקורת הקפדנית והחששנית מקפיקה עוד ביחוסה אליו, כי מצאה את פרי רוח-שירתו בוסר עדיין. אולם הקורא הצעיר לא על-פי הטעם ולא על-פי הלעיסה ישפוט, כי אם על-פי הריח, ופירות, שלא בשלו כל-צרכם, הלא ריחם הנחמד לא יגרע על-ידי זה... כי לא הגמל ולא הבשל גורמים לריח המתוק, כי אם הפריחה והלבוב...

והריח המתוק והרענן, ריח העלומים והאביב, ריח פרח רך, ריח בושם, נדף אף מחרוזיו הראשונים של טשרניחובסקי. אנחנו הצעירים חשנו בו גם בין השיטין של חרוזי הנוער. ודי היה לנו רק להסתכל בסוף כל שיר ולקרא בשם את המקום, שבו נתחבר, שבו נשקה רוח השיר על מצחו של המשורר הצעיר, כי לבנו יפעמנו וראשנו ילך סחרחר.

לזונה, הידלברג, Klingenteich, פלזנמר, Bas de Rioux, גדות הנקר' — — —

אל תלעגו. בשבילנו, הצעירים, כל זה היה מלא קסם, כל זה היה אומר: אור נהדר, שמש בהיר, יפעת הרים, חיים של התפעלות ועליצות נפש!

במקום: וילנה, קישניוב, ורשה, גרינקישיק, סלבודקה, ידנבנה, אישיוק... אמה, ששמות ערי המערב לא היו זרים לנו עוד גם לפני טשרניחובסקי. בתחלה היחה, השכלה, שענינה היו תלויות תמיד אל עבר הגבול הווירז' בולווי והאלכסנדרובי, ואחר-כך באה ה"אירופאיות" והקולטוריות, שאף הן היו פונות תמיד כלפי המערב, אירופה היחה לנו מאז מקום-ל-מוד. אולם בשירי טשרניחובסקי העירה אירופה אותנו לתשוקות ושאיפות אחרות. אירופה היחה לנו מצתה מופת-חיים...

שניציה, חופי הרינוס, הרי הטירול נעשו קרובים לבנו לא משום שאיזה טופר או חכם שוכן שם ומחבר השקפות-עולם כלליות או יהודיות, כי אם מפני שהם מכשירים את לבנו לחזיונות-שירה נעלים, לחלומות-נוער נהדרים על-דבר חיי-קסם, על-דבר ארץ-פלאות

וּבְאֶרֶץ-הַפְּלֵאוֹת תְּהִלְכֶנָּה אֱלִילֹת עֲדִינֹת וְנָאוֹת,
עֹמְדוֹת בְּיָפִין לְנִצָּחַת, בְּאֶבֶיב עֹלָמִים תִּפְרְחֶנָּה,
חֹמְדוֹת וּמְחַבְבוֹת הַחַיִּים בְּסַעְרוֹת הַחֶשֶׁק וְעֲדָנָיו,
מוֹאֵה-הַיּוֹפִי שֶׁל שֵׁשׁ עַל פְּנֵיהֶן, וּבִלְבָּן אֵשׁ תִּזְקַד.
וְאִמָּן אֱלִילִים עֲנָקִים, הַמְשֵׁל נִפְחָד עִמָּהֶם,
בַּח וּגְבוּרָה לְהִמָּה. וּבְרִזְלֵ עֲשׂוֹת שְׂרִירִימוֹ;
קְרוֹבִים לְאָדָם וְלִלְבָבוֹ וְחַפְצִים בְּאֲשָׁרוֹ וּבְגִילָוֹ...

הוי, כמה געגעעיס ליופי, לאביב, לאויר צח, לזוהר, לשירה ולאהבה היו סחוררים בלב הצעיר, הנובל באיזו פנה חשכה בליטה או בפולין, בקראו אצל טשרניחובסקי את החרוזים הצוהלים, שהתפרצו מנשמתו, בשבתו על יד חלון מעונו שעל חוף הניקר:

אך מה נפלאה התמונה הזאת, הנשקפת בחלונני!
אל שגיא-פח! היקום רוחץ באורה, בנגוהות,
ונהרו פניו, כפני נצרה נאנה בשחקה.
כשבת-ברקת מזהירה ינהרו גלי הנקר
לגביל את אדגני הקר; והקר עוטה אור והוא אוירי.

נדמה עוד רגע וקם, ונמק ממקומו, ועלה
ונסק שמימה הקר. והוא נובח חלונני, אך אחריו
נראה השני, והוא אפל וינערי-ארן צמרתו.
פניו נזעמים, כפני איש שעיר, שסמרו שצרותיו.
ואחרון, אחרון על קצה גבול השמים והארץ
הרחק, הרחק מאד, במרחק העוטה צרפל,
הר פלו תכלת שם נשקף, מתלכד עם עבים פחולים.

היפלא, אם הצעיר, הכורע תחת סבל עלומיו „בנחלי הבתות“ בערי
התחום, בהגיעו למקום זה, היתה קריאתו מתפרצת בלבו ומתערבת בקריאת
המשורר הצעיר כמותו:

— — — חיים אהבתי ואור

תקס-אריאל אניתי ומאור היום בגבורתו!

• •

•

חיים, אור, חרס-אריאל, „אלימות עדינות ונאות“ — — —
אולם הם אינם המוטיבים היחידים, המניעים את נימי כנורו של
המשורר הצעיר.

תסיסת כח-העלומים, השאיפה ליופי, התשוקה לחיים מלאים, שלמים,
משוכללים ונהדרים גרמו לשנויי ערכין במחנה הצעירים. מצד אחד התגברה
בלב ההתמרמרות נגד העבר הלאומי, נגד הקולטורה הלאומית, שהנפש הצעירה
לא יכלה למצוא בהם די ספוקה, די מזונותיה הרוחניים, ושהם רק העיקו בכל
כבדם על הרגש ועל הרוח. ברדיטשבסקי וחבריו קבלו על „הספר“ שלנו, על
„המורים“ הקדמונים שלנו, כי הסירו את לבנו מן האמת הנכונה, מן החיים.
זו לא היתה מלחמה בדת בשם ההשכלה, בשם המדע, בשם הציוניזציה ובשם
האמנציפציה, כי אם מחאה נגד שעבוד החיים, נגד סרוס הרגש — בשם ההוד
שבחיים ובשם היופי שברגש. ובעוד שמשורר גאוני אחד, בהתעמקו בחידת קיומנו
כמשך אלפי שנים, למרות ענויי הגלות ולמרות יסורי הרדיפות המרגיזים, בא

לידי התפעלות מפני כח „הספר“, מפני כח „המורים“ והנביאים שבכל דור ודור
ובת־שירתו ייִצתת כח בפניגיריקה המפורסמת —

אם יש את נפשך לִדְעַת אֶת הַמַּעֲיָן,
מִמֶּנּוּ שָׁאֲבוּ אַחֲינוּ הַמוֹמְתִים...

באותה שעה עצמה משורר־„הצעירים“ מתקצף ומתרגז נגד „המעין“ הזר
גופא, ובמר לבו, הוא שואג:

וְלִנְבִיאִים כֹּה אָמַר אֱלֹהִים אֱלֹהֵי:
אִמְרָתָם: נִבְאֵנוּ לְאֵמֶת —
וְהִיא הַזְרַע וְרַעְתָּם לְסֹס,
וְאָכַל אֶת צְמִי עַד תָּמַס.

הַבָּאִים אַחֲרֵיכֶם יִחְלִישׁוּ הָעַם,
וְעָלוּ עוֹד יִכְבַּד וּכְפָפוּ;
צֹשֵׁר אִם יָקוּם בְּפָנָיו הַזָּבוּב —
וְלֹא יִהְיֶה בּוֹ כַח לְהִדְפּוֹ.

וְהִיא מִשְׁמוֹ אֶת עֵינָיו אֶל צֵל,
וּבְעֵינָיו שְׂמִיָּא בְטָחוֹנוֹ,
וְהִתְהַנְחַלְתוּ מוֹרְשָׁה לְצָר,
יִשַׁח מִנֵּי אָדָם בְּאֵין אוֹנוֹ.

ואפילו אותה הברכה, שביאליק, „חסידו“ של אחד־העם „הזקן“, מוצא
בהשפעה הרוחנית של מורי העם, של הנביאים, של הפרושים, של הרבנים,
שהודות לה לא יכלו הצרות לכלותנו, טשרניחובסקי, „חסידו“ של ברדיטשבסקי
„הצעיר“, חושב אותה לקללה:

וּבְאַחֲרֵית הַיָּמִים זֶה יִהְיֶה הַדּוֹר,
פָּקָם לָקָם, בְּשִׂמְכֶם מִתְיַמֵּר:
כֹּל נִפְשׁ שְׂפֵלָה וְלֵב אֲרֻנְכָת, — הַלֵּב
שֶׁכִּיב הַתְקוּהָ בּוֹ הוֹלֵךְ וְגוֹמֵר.

וְיָמִים עוֹד נִצְפָנוּ בְּצַרְפְּלֵי הַעַת
וְאִמְרָה בְּת־צִמְדָּה תוֹלְעַת:
„שִׁפְרָ עֲלֵי חֲלָקֵי וּמִנַּת כָּלֵב חֵי“, —
בְּשִׁכְלוֹתָהּ, כִּי אֵינָה יוֹדְעַת.

ובשעה שאחד-העם מתנבא במחנה הזקנים וקושר כתרים לאלהי-היהדות,
לאל הוועם, לאל, הוזהיר במצוה קלה כבחמורה, לאל הנזיר מן החיים,
וחושב את היופי ואת החן לשקר ולדבר-בטלה, באותה שעה עומד המשורר
תצעיר ומתפלל וכורע על ברך לפני אלהי היונים, לנכת פסל אפולו'...

אל בער, נאדר רענן, גליל יפי,
חולש על שמש ומסתרי החיים,
בצרפלי השירה ובגנזי גוניה,
ביט הנגונים, הנמאלימים גלימו;
אל גיל החיים בכל עשרם והדרם,
קקפם וצסוני משכיות גוניהם...

— — — — —
באתי עדיך, מול פסלך אקנה,
פסלך — סמל המאור בחיים...

ובשעה שאחד-העם מתעמק ומתחבט ומתלבט במוסר היהדות, כפי
שהתחיל מתרסק בתורת משה, בתקופת המדבר, וקבל צורה מסוימה ב, פרקי
אבות' בשנות יצירת התלמוד, ונשתכלל כלו ב, מורה' וב, שולחן ערוך' בימי
הבינים, — באותה שעה עצמה עומד טשרניחובסקי לפני חורבת ארמון עתיק של
איזה פרש מהולל מימי הבינים, ועינו לא תשבע מראות ונפשו תכוה מקנאה:

שור, הגה הנם מבצריך, דור גאה,
משפחת הברזל, דור בצרץ, גדל-דעה,
השם צורים קנו ומכון רבצו רכסים,
ונשקף משמי על בית הננסים!
באבני-צד שמך, שם-צד, על אנמות,
דור גדול באמונה וכביר באשמת!
פה בארמון הישימון, בירשת גליון
פי אלף תקסני עזו-הצמאון
לאותו הרצון, הנמרץ ובוצר
ומעצור לא גביר ולכת הפוער,
שהנו פה גלים ויתנעשה...
ושמנו, וחלפו ועברו על גדותם —
להוא משמעם עד אפסי הארץ

לְמַלֵּא מְלֵאֲמֵיךָ אֶךְ מוֹטֵה וְתַרְקָן.
 הַתְּנַצֵּר נִכְסְפֵתִי אֶנְכִי אֶךְ פַּעַם
 וְהִתְחַזְקֵל בְּשֵׂא חַיִּים, בְּנִפְךָ וְרַעַם...

מעשה רב מימי הביניים, ומעשה פרש מימי הביניים. אחד העם בותר
 בראשון והמשורר הצעיר אותו בשני — — —

עשרים וחמש שנים, — ועדיין אני זוכר כיום את המלחמה הכבדה,
 שהתלקחה במחננו על הצעירים הללו, שטשרניחובסקי היה הצארד שלהם.
 הזקנים התריעו על המרדות ועל זניחת אל אבות ועל עלבון התורה ועל
 העבודה הזרה. הם קללו וחרפו את ה"יאזונים" החדשים, הזונים אחרי אלילי
 יון וכנען, אחרי ה"בל" ואחרי ה"תמוז"...

והפעם יצא הקצף עליהם לא מפאת הדת ולא מפאת האמונה, — כי לא
 ממחנה ה"יראים" יצאו הזקנים, הנלחמים ב"צעירים", כי אם ממחנה ה"לאומיים",
 אשר קנאו לרעם ולקיומו ולכבודו ולהתנערותו מעפר...

כי הימים הם ימי התעוררות הלאומיות בקרבנו, ימי התגברות השאיפה
 לשחרור העם משעבוד הגלות. אולם ה"זקנים" האמינו, כי גם השחרור מן הגלות
 זקוק לאותו המעין עצמו, אשר ממנו שאבו אחינו המומתים את כחם ואת
 סבלותם לשאת בעול הגלות... ראשית-כל מן הצורך הוא לחזק את ההכרה
 הלאומית, וההכרה הלאומית היא יונקת מן העבר הלאומי, מקדשי האומה,
 מהערצת האל הלאומי, מן ה"תחום" הלאומי. שכנית ישראל כלולה בספריו
 הבלים ובעולמו העתיק ובעבי צלליו ובענן האפל הכבד הפרוש עליו. יש מן
 הצורך לזכור תמיד את הצרות, אסור להסיח את הדעת אף רגע מהרוגי ורמיזה,
 ומגנזה וקישונוב, כדי לפרנס בלשד מוחם את הרוח הלאומי...

ושאיפת הצעירים וצמאונם האדיר לחיים, ליופי, לשירה ולתענוגים,
 הבו, שהם בוזים, את מנת חיי כלב, שעמנו חי בהם אלפי שנים, והשנאה
 לבית-כלאו הצר, וההתפעלות למרחבי העולם הזר בארצות-הפלאות תחת השמים
 הבהירים, — היא כל אלה ישכחו מלבם את אידיאלי, התחיה הלאומית
 וימיתו בקרבם את הרצון הלאומי...

האם מן הנאותה מדילסברג' תכנה האומה הישראלית? האם אפולו יולך
 אותנו ציונה?...

המשורר? האם הפתוס הלאומי ישאב מנבכי הרינוס והניקר הנוצצים
 והצוהלים ולא ממשברי הויסלה והדניפר והנימן, אשר על חופיהם נענים מרבית
 אחיו של המשורר?...

כן, כן, עתה יראה הדבר לנלעג ביותר. בן-אדם, שראה פרחים צצים
 באורנו'יריה, והאמין, כי רק זהו הדרך היחידי, הטבעי להפרכת פרחים, וכי
 אך יוציאו את הפרחים מן האורנו'יריה החוצה אל תחת כפת השמים הרחבים

והבהירים, אל תחת קוי השמש החמים והמלטפים ואל מימי הנהר החיים המרוים, כי אז יבלו תיכף!...

ואתם הלא תזכרו עוד את החשד ואת הפחד, אשר עוררו בקרב ה„זקנים“ התגלות הרצל ובני לויחו על שמי הציוניות... צעירים מערביים, מגדות הרינוס והסינה, ספוגי-אור, ספוגי-חיים שאפשר שגם את טעם הגלות לא טעמו כהוגן ואת הספר העברי בעיניהם לא ראו ומן „המעין“ העתיק לא שאבו אפילו טפה אחת, — והם באים לעמוד בראש התנועה הלאומית, בראש תנועת התחיה!...

כי הזקנים לא ידעו, לא הבינו, כי לא רק הגלות, ולא רק הספר הבלה ולא רק „המעין“ העתיק, אשר הירוקה צפה על פניו, הנם המקורות היחידים להכרה הלאומית ולרוח השואף לתחית העם. כי עוד גדול מהם כח החיים עצמם להוביל אל התחיה, כי דוקא טעם היופי והיפעה מעורר בלב הקודר בשעבודו לשואף, ולא רק לשואף, כי אם גם להלחם בעד הגאולה, בעד חיים חדשים. ואמנם לא היו ימים מועטים ומשוררו של אפולו, לא פחות מהמשורר של „יהוה“ העיר את כנורו לשירי התחיה.

שֹׁאֵף גַּם צִוְנָה, שֹׁאֵף גַּם צִוְנָה!

הַצִּוּוֹ וְעָלוּ. הַמִּתְנַדְבִּים בְּעַם!

אֶל תִּרְפָּה יִדְנוּ צַד נְשִׁימָה אַחֲרֵיכֶם,

כֹּל עוֹד בְּעוֹרְקֵינוּ יֵשׁ טֶפֶה שֶׁל דָּם.

נִרְיָקָה תִּחְרַב כְּזָקֵן, כְּנָעַר!

מִי זֶה הִירָא וְרִבְי־הַלֵּבֵב?

נְשִׁינֵנוּ, טַפְנוּ כִּי יִרְדּוּ הַשָּׁעַר,

תִּלְוָצִים נִצָּאָה וְנִאָסֹר הַקָּרֵב!...

זוהי שירת ברכוכבה, אשר ישיר אותה משוררו של אפולו, הכורע על ברך לפניי חיי ארץ, חיי גבורה והוד, חיי בשר ועצמות, חיי רגש בריא וטבעי. דא קורא לחרב, הוא אוסר מלחמה:

אֵי קִשְׁמִי, אֵי תִרְבִּי, תִּרְבַּ מְלַחְמָתִי?

תִּרְבִּי לִי תַנּוּ — לֹא אֲשִׁיב לְנִדְנָה

עַד אוֹיְבֵי וּמְשֻׁנְאֵי אֲגִירָה בְּשִׁלַּח.

ואם אחרת לגמרי היא שירת נחמיה, שירת „יסוד המעלה“ אשר ישיר אותה משוררו של „יהוה“ המעריך את „המעין“ העתיק, הבוחר בספר במקום הסיף וקורא לעבודה של בונים וסידים במקום מלחמה, עד שגם האריה הנוהם ברכוכבה מקבל בחזיונו צורת תמים מתרפס, כצורתו התמימה של עזרא הסופר, שהתנצלותו קודמת למרדותו („אין זאת, כי רבות צרתוננו“), — ואם שונות שתי שיטות שירה אלו, הלא סוף-סוף אל תכלית אחת הן מביאות שתיהן, אל

אידיאל אחד הן מנהגות. וביאליק וטשרניחובסקי, אם בדרכים שונים יצאו, הלא אל מקום אחד באו – אל שער השירה העברית, אל הלומותיה, יסוריה, תקוותיה ושאיפותיה הנצחיות...

*

*

מצד אחד, דיניירה, שכלה המנון לעתיקות יון, ומצד השני, קבוץ גלויות; מצד אחד, עוד תקד שירת אהבה, ומצד השני, בין המצרים, סואימה שהיא כלה ספוגה מסתירות הגלות ומצערה; מצד אחד, שיר עשתרת ובל, ומצד השני, משירי הגולים; מצד אחד, הנאוה מדילסברג, ומצד השני – ברוך ממגנצה, מצד אחד התגשמותם של ששון החיים ויפים, ומצד השני – קללה שחורה משחור ליל הסתיו. – מתוך השתקעות באטמוספירה זרה של חול, שכלה אור וחדוה, מבצבץ ועולה רוח הקודש הלאומי המנהם כיונה... מאין? אי הדרך? – לא, ה"זקנים" לא יכלו להבין את חידת הצעירים! ועוד נפלאה ממנה היתה חידת המשורר הצעיר, אשר, לכאורה,

נטע זר הוא יצמו, ציץ נכרי ליל

פרא למד אוריה, שלא נסה בעל...

אשר בין אחיו העברים כמעט שלא ישב ואת פתם לא אכל ואת מימיהם לא שתה, אשר כל ימי נערוהו בלה אם בין הרי קרים ואם על חוף ים-השחור ואם בין פסגות השורצולד בחברת המלאכים הצהובים – מטילדה, וקטכן, ולנכן העליונות, – מה לו ולצער עמו, לענותו, לתקותו? מאין לו שירו? מאין לו רוחו? מאין לו שפתו?

ואני נזכר במה שקראתי בילדותי בספר עתיק אחד מתקופת ימי הבינים, אשר כיום שכחתי את שמו:

– בן-ישראל – נאמר בספר ההוא – אם מיום הולדו יביאוהו אל המדבר ויעזבוהו שם לנפשו בין חרבות הציה, אשר לא ישמע שם קול איש מעודו, והיה כאשר יגדל וכשרון-הדבור יגמל בלשונו, ופתחו שפתיו בשפת עמו, שפת הקודש, כי היא שפתו הפנימית, שפת נשמתו...

את שפתו הפנימית, את שפת הנשמה, אשר יירש בן ישראל מאבותיו הקדמונים, לא יחרישוה גם שאון גלי הרינוס והמית יערי טורניגיה, אף משק החיים העליונים וההומים, כמו שלא תשכיחנה מלבו דממת המדבר השמים...

כזו היתה אמונת הצעירים בתקופת השחרות לפני עשרים – עשרים וחמש שנים, למרות חששותיהם של ה"זקנים", וכי אמנם חושם הבריא לא רמה אותם, הלא על זה יוכיח דרך היצירה הנהדר של משורר תקופת השחרות, שחג יובלו אנו חוגגים כיום.

חגיובלו של טשרניחובסקי הוא חגיגת חוץ לערכים החדשים של הצעירים, של תקופת השחרות לפני חצי יובל שנים – – –

ש